

Paragraaf Weerstandsvermogen, risicobeheersing en financiële positie

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de begrotingsrisico's van de gemeente. De risico's omtrent het liquiditeitsbeheer zijn benoemd in de paragraaf Financiering.

In het eerste deel wordt het weerstandsvermogen afgezet tegen de geïnventariseerde risico's die tezamen het risicoprofiel vormen. In het tweede gedeelte wordt de financiële positie over meerdere jaren in kaart gebracht aan de hand van de wettelijk verplichte indicatoren (BBV).

1. Risico's

Met de vaststelling van de kadernota Financieel Beleid is besloten dat de risicofactor van 1,4, die gebruikt wordt voor het bepalen van het risicoprofiel, vanaf de begroting 2017 in vijf jaar wordt afgebouwd naar 1,2 en de vaste buffer in vijf jaar van € 10 miljoen naar € 5 miljoen met jaarlijks een bedrag van € 1 miljoen. Het nieuwe risicoprofiel volgt in de volgende tabel.

Risico's Bedragen x € 1.000			Rekening Begroting 2018 2020		Risico's Bedragen x € 1.000			Rekening Begroting 2018 2020	
Mens en stad in beweging					Algemeen				
1	Stroomopwaarts		948	525	9	Borgstellingen	104	104	
2	GR Jeugdhulp Rijnmond		753	320	10	Organisatieaanpassingen	693	0	
3	ROGplus - WMO		78	78	11	Fiscale risico's	750	750	
4	Jeugdtaken gemeente (backoffice hiervan via ROGplus)		1.327	0	12	BCF plafond	472	0	
Ruimtelijke inrichting in samenhang									
5	Risico's grondexploitaties		1.447	3.652	13	Hostingsconcept Stroomopwaarts	400	0	
6	Risico's overige projecten		5.802	7.622	14	Cyber Security incident	335	500	
7	Claims private partijen buiten grondexploitaties		980	980	15	Juridische claims	818	818	
Economie in ontwikkeling					Risicoprofiel				
8	Leegstand gemeentelijk vastgoed		48	48			14.955	15.397	
Overheid in balans					Risicofactor				
Geen geïnventariseerde risico's							4.785	4.927	
							8.000	8.000	
							27.740	28.324	

Mens en Stad in Beweging

1. Stroomopwaarts (SOW) heeft zelf een zeer beperkt weerstandsvermogen. In 2018 is dit weerstandsvermogen volledig ingezet. Dit betekent dat de deelnemende gemeenten verantwoordelijk zijn als bij SOW risico's optreden. SOW inventariseert en kwantificeert zelf in de P&C-producten de risico's in de algemene dienstverlening. Meest recent is dit gedaan bij de jaarstukken 2018. Uit deze inventarisatie volgt voor Schiedam een totaal risico van € 525.000. Het betreft hier risico's in het werkleerbedrijf, participatie en uitvoeringskosten van de eigen organisatie. Wel blijven risico's op het SW-bedrijf (hogere kosten door tragere uitstroom SW'ers, achterblijvende omzet) en de organisatie van SOW aanwezig.
2. Hoewel volgens de laatste rapportage de kosten van de GRJR binnen de begroting zal blijven, zijn er signalen dat de kosten van de specialistische ambulante zorg gaan stijgen. Het risico is daarom verlaagd, maar niet naar nul bijgesteld.
3. De gemeenschappelijke regeling ROGplus regelt en verzorgt voor Maassluis, Vlaardingen en Schiedam voorzieningen in het kader van de Wmo. Het in de Begroting 2019 opgenomen bedrag in de risicoreserve van € 1,3 miljoen bevatte ook het risico op de jeugdtaken die bij de gemeente zelf zijn belegd, zoals Jeugd met een Beperking, Basis GGZ en dyslexie. Het risico dat overbleef op de WMO taken die worden uitgevoerd door ROGplus bedroeg bij de begroting € 0,3 miljoen. Op dit moment voorzien we een verlaging van het risico naar € 0,08 miljoen, omdat in 2019 lagere kosten worden verwacht.
4. De kosten van de Jeugdtaken stijgen. Deze kosten liepen voorheen via de begroting van ROGplus, dat is sinds 2019 niet meer het geval en lopen direct via de begroting van de gemeente. In deze Berap wordt voorgesteld om de gemeentelijke begroting te verhogen conform de viermaandsrapportage van ROGplus. Dit onderwerp kan daarom uit risicoprofiel.

Ruimtelijke inrichting in samenhang

5. Het risico van de grondexploitaties is toegenomen ten opzichte van de jaarrekening 2018 in verband met nieuw geopende grexen, met name vanwege 's Graveland Noord, 's Graveland Midden en Parkweg Midden. Verder is naast het 'regulier' actualiseren van de risico's van de grondexploitaties, het advies van de accountant opgevolgd om de kansen niet meer te salderen met de risico's.
6. Het betreft de risico's van alle MBOP en overige projecten, niet zijnde grondexploitaties. Tweemaal per jaar vindt een actualisatie van de risico's plaats. Er zijn veel projecten gestart, waardoor het risicobedrag voor alle overige projecten samen is gestegen.
7. Onder dit risico vallen dossiers waarbij een claim bestaat, maar waarvan opname als voorziening in de jaarstukken niet mogelijk is vanwege het ontbreken van een betrouwbare schatting. De uitkomst van dergelijke zaken is dermate ongewis, dat hiervoor geen door de verslaggevingsregels gewenste onderbouwing mogelijk is. Op basis van een percentage van de totale claim wordt dit als risico meegenomen in de bepaling van het weerstandsvermogen.

Economie in ontwikkeling

8. De gemeente bezit diverse panden. Niet alle panden worden (continue) verhuurd, waardoor de gemeente inkomsten mis loopt. Overeenkomstig de spelregels Vastgoed. (d.d. 8 april 2011) worden beheer- en exploitatierisico's, zoals leegstand, niet verdisconteerd in de huurprijs. Gebruikelijk is om uit te gaan van leegstandsrisico van 2% bij waardebepaling (vlg taxatiemethoden). Dit risico wordt meegenomen in de risicoreserve. Voor de risicoreserve betekent dit 2% van de begrote huurinkomsten voor 2020 van € 2,4 miljoen, zijnde een bedrag van € 48.000. In 2019 is een start gemaakt met het aanpassen van de spelregels Vastgoed waartoe een optimalisatieplan wordt vormgegeven en gefaseerd geïmplementeerd.

Algemeen

9. Het risico voor de gemeente hangt samen met de wijze waarop de borgstelling is vormgegeven. In principe is het risico van directe borgstellingen beperkt tot het bedrag van de restant hoofdsom. Bij indirecte borgstellingen zoals via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw hangt het risico samen met eventueel te verstrekken renteloze leningen aan het fonds. Een risico-inschatting voor een bepaald bedrag is niet te maken. Meerdere kleine verliesgevallen kunnen optellen tot een groot bedrag en één groot verlies kan een fors bedrag zijn.
10. Door verschillende aanpassingen in de begroting, komt het risico Organisatieaanpassingen te vervallen.
11. De gemeente werkt aan de benodigde kwaliteitsborging rondom fiscaliteiten (BTW, BCF, Vpb en Loonheffingen). Het is de bedoeling dat dit resulteert in een Horizontaal Toezicht regime met de Belastingdienst. We voeren zelf steekproeven uit betreffende BTW en BCF voor de jaren 2016 en verder. Daar kunnen correcties uit voorkomen. De financiële consequenties hiervan zijn nog onbekend. Naast de vraagstukken rondom BTW compensatiefonds en BTW betreffen de risico's tevens op het gebied van de vennootschapsbelasting (Vpb) gezien de huidige standpunten van de Belastingdienst. Momenteel wordt de 2018 Vpb positie geactualiseerd aan de hand van de definitieve cijfers. De fiscale risico's zijn gekwantificeerd op € 750.000.
12. Het recht op btw-aftrek voor sportactiviteiten is met ingang van 1 januari 2019 vervallen door de verruiming van de BTW-sportvrijstelling. Ter compensatie stelt het rijk structurele budget beschikbaar via een Specifieke Uitkering Sport, waarvoor een aanvraag is ingediend. Het risico BCF-plafond dat voor het vervallen van de btw-aftrek was opgevoerd, kan daarom vervallen.
13. Op basis van voortschrijdend inzicht kan het risico Hostingsconcept Stroomopwaarts vervallen, mede omdat de gemeente de doorontwikkeling van het hostingconcept budgetneutraal wil uitvoeren.

14. Bij een datalek conform Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) kan een boete worden opgelegd van max 4% jaaromzet of € 20 miljoen. Daarnaast kan bij een grootschalig beveiligingsincident de schade bestaan uit herstellkosten en/of verloren uren van medewerkers. In het dreigingsbeeld Nederlandse Gemeenten (VNG) 2018 zijn de kosten van een grote besmetting met ransomware ingeschat op ongeveer € 150.000.
- In 2018 zijn bij de Autoriteit Persoonsgegevens ongeveer 21.000 meldingen van datalekken van persoonsgegevens binnengekomen (een verdubbeling ten opzichte van 2017!). Het is daarbij goed om te onderstrepen dat het hierbij gaat om meldingen. Voorts zegt het aantal lekken nog niets over de impact van het datalek. Openbaar bestuur staat na de Zorg (29%) en de Financiële sector (26%) op de 3e plaats met 17%. De gemeenten staan binnen deze groep aan kop met 39%. Dit grote aantal geeft weer dat de kans op een datalek, mogelijk veroorzaakt door bijvoorbeeld een Cyber Security incident, verkeerde ontvangst, kwijtraken van devices etc. aanzienlijk is.
- Het dreigingsbeeld informatiebeveiliging 2019/2020 van VNG richt zich op de interne organisatie van gemeenten. Rekening houdende met de groei van het aantal incidenten en meldingen worden de belangrijkste risico's als volgt ingeschat:
- Het onderwerp is weliswaar abstract en onzichtbaar voor stakeholders, maar heeft in toenemende mate de aandacht van het bestuur.
  - Onvoldoende zicht op risico's maakt potentiële impact samenhangend met BIV (=Beschikbaarheid, Integriteit en Vertrouwelijkheid) groter. Onvoldoende zicht op risico's kan ertoe leiden dat men bovenmatige focus heeft voor de risico's die wél in beeld zijn.
  - Fundamentele architectuur zijn van belang.
  - In de basis is het goed om bij het gebruik van allerhande hulpmiddelen en toegankelijkheid hiervan

stil te staan. Als organisatie kun je je de vraag stellen om bij werkgerelateerde zaken uitsluitend met beveiligde applicaties te laten werken in combinatie met mobile device management systemen i.c.m. bijvoorbeeld protocollen om op afstand te wissen in het geval dat er een device vermist wordt.

- Te veel werk voor te weinig mensen
  - Is het mogelijk om (een deel van) de werkzaamheden structureel te monitoren?
  - De complexiteit neemt toe.
  - Het ICT landschap is aan continue verandering onderhevig. Binnen diverse sectoren zien we een toename van Internet of Things, big data en andere innovatieve ontwikkelingen. Dit maakt het des te belangrijker om vanaf het ontwerp de risico's en compatibiliteit met legacy systemen mogelijk te maken. Vanuit behoedzaamheidsoverwegingen en de grotere complexiteit van hedendaagse omgevingen en innovaties in combinatie met legacy wordt voorlopig uitgegaan van een risico van 0,075% van het balanstotaal van de organisatie (670 miljoen), zijnde € 0,5 miljoen.
15. Het betreft hier diverse juridische procedures met bijbehorende claims voor een totaal risicobedrag van € 0,8 miljoen.

Het weerstandsvermogen is het vermogen om tegenvallers op te vangen, zonder dat de continuïteit van de gemeente in gevaar komt. Het geeft de relatie weer tussen het risico-profiel en de weerstandscapaciteit.

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die aanwezig zijn om niet begrote kosten financieel te dekken. De gemeente heeft aan weerstandscapaciteit de algemene reserve en de risicoreserve ter beschikking. Bestemmingsreserves zijn gevormd voor een specifieke bestemming en daarom niet beschikbaar.

De weerstandscapaciteit bedraagt per 1 januari 2020:	€ 37,4 miljoen,
Zijnde de algemene reserve	€ 9,1 miljoen
Risicoreserve	€ 28,3 miljoen
Weerstandscapaciteit	€ 37,4 miljoen

2. Financiële positie

Dat het weerstandsvermogen van de gemeente Schiedam voldoende is, geeft de zekerheid dat de continuïteit van beleid van de gemeente op de korte termijn financieel is geborgd. Voor meer inzicht in de financiële positie van de gemeente nu en in de toekomst heeft het BBV kengetallen voorgeschreven die een beeld geven van de sluitendheid van de begroting, de schulden en het EMU-saldo: Hieronder volgt een korte uitleg van en toelichting op de verplichte kengetallen.

- Solvabiliteitsratio
- Netto schuldquote
- Structurele exploitatieruimte / sluitendheid van de begroting
- Grondexploitatie
- Belastingcapaciteit.

Solvabiliteitsratio

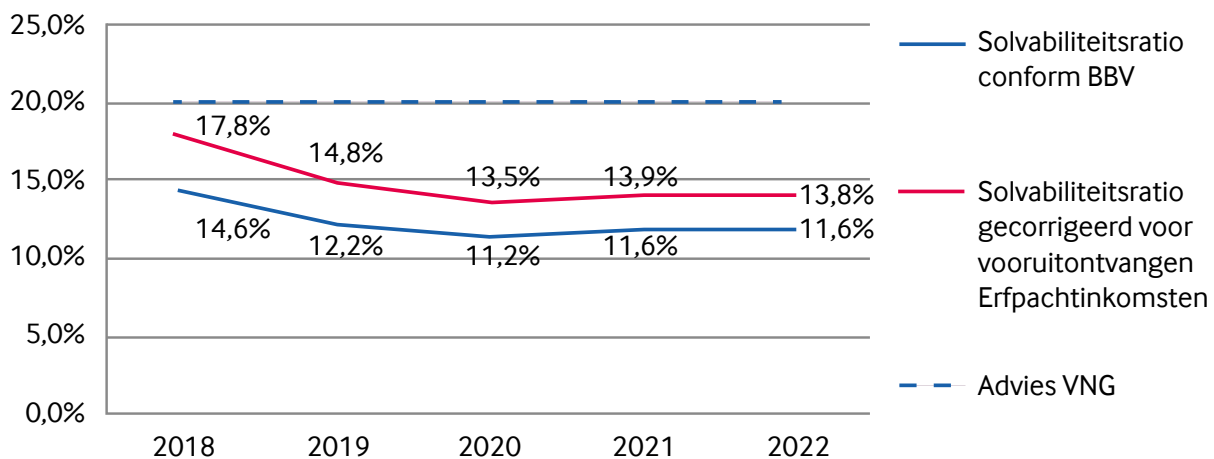
De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Deze ratio is een pure balansindicator. Het eigen vermogen wordt namelijk uitgedrukt in het balanstotaal. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De VNG adviseert een minimale ratio van 20%.

De langjarige prognose voor de solvabiliteit is als volgt:

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Solvabiliteitsratio conform BBV	14,6%	12,2%	11,2%	11,6%	11,6%	11,5%
Solvabiliteitsratio gecorrigeerd voor vooruitontvangen Erfpachtinkomsten	17,8%	14,8%	13,5%	13,9%	13,8%	13,5%
Solvabiliteitsratio gecorrigeerd voor boekwaarde erfpachtgronden	25,8%	21,3%	19,2%	19,6%	19,3%	19,1%
Advies VNG	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%

De prognose voor de solvabiliteit in een grafiek:

Netto schuldquote (NSQ)

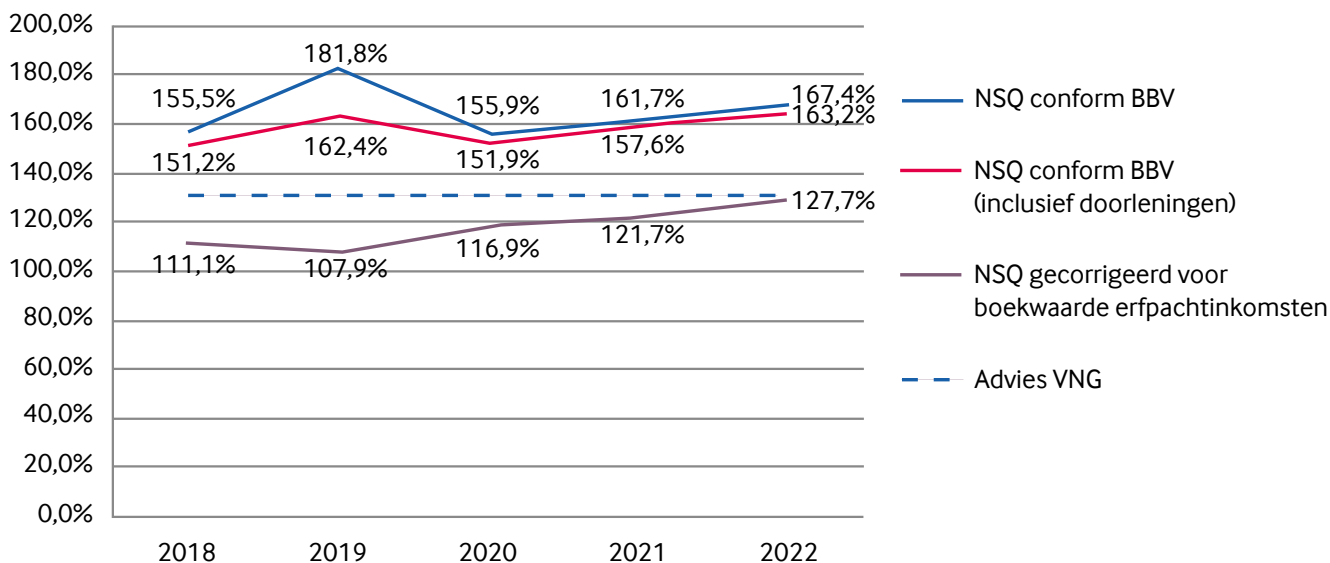
Het kengetal netto schuldquote, ook wel bekend als de netto schuld als percentage van de inkomsten, geeft een indicatie van de financiële vermogenspositie van een gemeente.

Met deze indicator wordt namelijk de netto schuld, zoals die zichtbaar wordt op de balans, uitgedrukt als een percentage van de inkomsten (exploitatie).

Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, is sprake van een hoge schuld, waardoor mogelijk de uitgaven aan noodzakelijke publieke voorzieningen in gevaar komen. Dit is echter een grove indicatie. Als de begrotingsomvang daalt loopt deze indicator ook bij een gelijkblijvende schuld op. Voor een genuanceerder beeld moet ook worden gekeken naar de voorraden grond, de uitgeleende gelden en de ontwikkeling van de toekomstige financieringstromen. Tenslotte heeft het als schuld verantwoord van de vooruitontvangen erfpachtinkomsten, een grote (negatieve) invloed op deze indicator. Dit is de reden dat ook de netto schuldquote gecorrigeerd voor doorleningen en gecorrigeerd voor erfpacht, wordt weergegeven in de volgende tabel.

De langjarige prognose voor de nettoschuldquotes is als volgt:

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
NSQ conform BBV	155,5%	181,8%	155,9%	161,7%	167,4%	169,3%
NSQ conform BBV (inclusief doorleningen)	151,2%	162,4%	151,9%	157,6%	163,2%	165,1%
NSQ gecorrigeerd voor vooruitontvangen erfpachtinkomsten	111,1%	107,9%	116,9%	121,7%	127,7%	130,8%
NSQ gecorrigeerd voor boekwaarde erfpachtinkomsten	54,1%	56,8%	64,4%	68,4%	71,8%	73,5%
Advies VNG	130,0%	130,0%	130,0%	130,0%	130%	130%

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een indicator die gebaseerd is op de exploitatie (rekening van baten en lasten). Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn.

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten.

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Structurele exploitatieruimte %	1,6%	2,09%	-0,21%	1,70%	0,40%	-0,15%

Kengetal grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft weer hoe de waarde van de grond (bezit op de balans) zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten (exploitatie). De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente.

Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij de verkoop. De accountant beoordeelt ieder jaar of deze gronden tegen een actuele waarde op de balans zijn opgenomen.

Hoe lager het percentage, hoe kleiner het risico is. De VNG adviseert een maximum van 15%.

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Grondexploitatie %	1,53%	2,01%	5,15%	6,17%	6,75%	6,09%

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit is een indicator die niet is gebaseerd op de balans en/of exploitatie van de gemeente. Deze geeft inzicht hoe de belastingdruk voor een meerpersoonshuishouden in Schiedam zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van een jaar eerder. De verwachte lastendruk voor 2019 wordt dus afgezet tegen de gemiddelde landelijke lastendruk van 2017. Een score boven de 100% betekent dat de lastendruk boven het landelijk gemiddelde ligt.

Jaar	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Belastingcapaciteit	107,6%	108,8%	109,5%	109,5%	109,5%	109,5%

